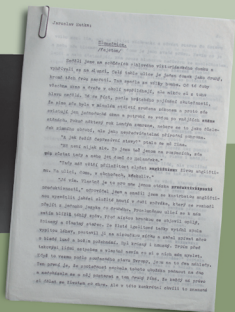

3

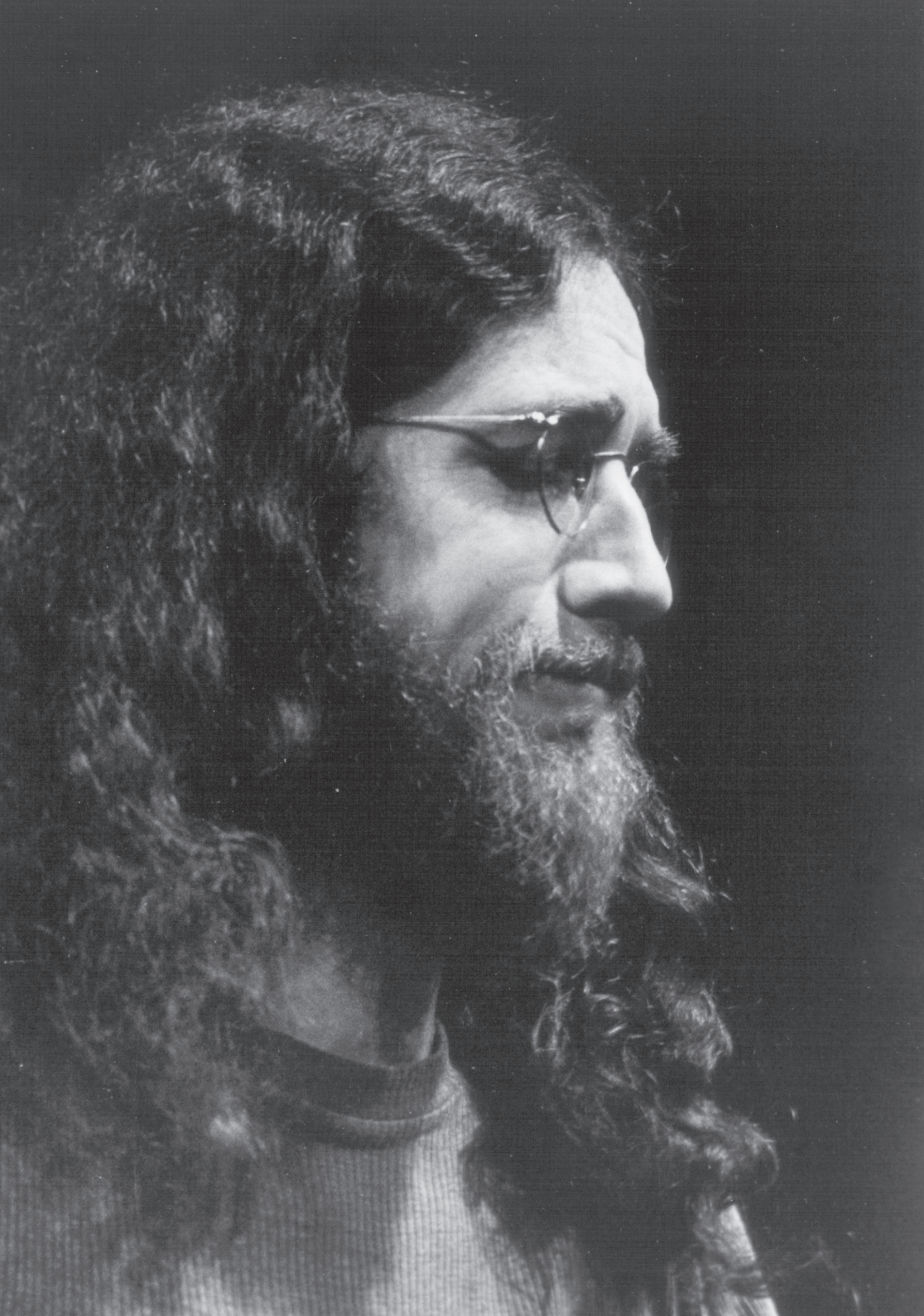
Jaroslav Hutka SPISY

Fejetony

GALÉN

Jaroslav
Hutka
Spisy
Fejetony

3

Jaroslav
Hutka
Spisy

Fejetony

GALÉN

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani žádná její část nesmí být reprodukována, uchovávána v rešeršním systému nebo přenášena jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez předchozího souhlasu nakladatelství.

© Galén, 2009

© Jaroslav Hutka, 2009

ISBN 978-80-7262-561-1

ISBN 978-80-7262-559-8 (soubor)

ISBN 978-80-7262-560-4 (sv. 1, Texty písní)

ISBN 978-80-7262-546-8 (sv. 2, Básně)

Největším kriminálem člověka je čas. A čas, to je záležitost lidského mozku, schopnost si „zapamatovat“, a tak si tvořit fikci plynutí času podle Země a Slunce. Nejkrásnějším projevem svobody člověka je štěstí a radost a ta nemá s časem nic společného, ta buď JE, nebo NENÍ. Svoboda nemá budoucnost ani minulost, ta má pouze čas přítomný, anebo žádný. Ale tahle myšlenka by se tomu pánovi na vedlejší lavičce, co vypadá jako profesor, určitě zdála podivná, protože je podezřele jasná a jednoduchá. Určitě má dojem, že s tak velkými pojmy nelze tak bezproblémově zacházet. Ale co je to odpovědnost? Pouze dohoda o povinnosti. On si jistě jako malé dítě neuměl pěkně hrát.

V parku se začíná šepit a profesor se má k odchodu. Dětské hřiště přede mnou je prázdné, protože je zima a ta hřišti nepřeje. Chodil jsem sem v létě se často koukat, jak si děti hrají, a bavilo mě si představovat, jak budou vypadat, až dospějí. Občas si také dospělé známé představuji na tomhle hřišti a v obou směrech mi to jde. Rád si hraju... Teď je pauza, protože se rozhlížím po parku, myslím na věci, které se sem nehoděj, protahuju se, šťourám se v zubech a je mi zima na ruce. Napadá mi, co asi dělají děti, když nemůžou na hřiště? Asi si hrajou, že jo? Co jinýho? Dítěti hru nikdo nevezme. To si hraje už tím, že kouká. Hra je pro štěstí a děti bývají šťastný a pošetilý. To jen sobci kazí hru. Potřebují štěstí ukázat, že si hrajou nejlíp a nejpůvabněji a nejmoudřeji a nejkrásněji (že, mami), a jde jim pouze o osobní úspěch a ne o radost. Chtějí být populárními a bláho- vě doufají, že je to učiní šťastnými.

Kdepak. Štěstí je v nás a ne v našem okolí, a taky, kam by se schovalo? A jak bychom ho do sebe pozřeli? S knedlíkama? Je uvnitř a HRA je umění, jak ho v sobě ukrýt. Sice se s ním nemůžeme chlubit, ale zase nám ho nikdo nevezme. A tak, až budu mít jednou dítě, tak je zavedu na tohle hřiště a podívám se, jaký bude, až bude veliký „Veliký dítě“.

Zvedám se a kráčím nahatým parkem domů a hraju si hru dospělých, hraju si s myšlenkama. Myšlení je svátek, kdy chcem, aby takový bylo. Je svobodné a osvobozující, nepřináší štěstí, naopak, ale myšlení je štěstí. To je RADOŠT. To je HRA. My totiž můžeme, my máme moc. Každý v sobě nosí vesmír, pokud ovšem nemá šedý zákal materialismu. Nevím, jaký je úděl člověka na této kouli. Ale jeho chtění je udělat velké věci. Ale co je opravdu velké? Být králem? To je proti Bohu málo. Vlastnit půl zeměkoule a kus Měsíce? To je proti vesmíru málo. Vlastnit celý vesmír a vládnout mu – to je velké. A ten vesmír můžeme najít v sobě a je veliké umění vlastnit ho a vládnout mu, a kdo to dokáže, dokáže největší věc na světě. To je

tak veliké, až je to nekonečné. Svět kolem sebe můžu nanejvýš spravovat a sloužit mu, ať v dobrém či ve zlém. Jo, zničit život není těžké, ale stvořit jej, to je pro mnohé problém, řekl bych neřešitelný, jestliže o něm vůbec vědí. Ale to snad jo. To jsou ti, co chtějí být mocnými a ne mít opravdu moc. Lidské činění je takové, jaký je člověk. Dobrému plyne z rukou dobro, a naopak. Když si ale někdo myslí, že tvoří pro lidstvo to největší dobro a začne ho vnucovat, tak vnucuje zlo. Zlato se mu v ruce promění v písek. Dobro, to je být svobodným a umožnit svobodu druhým. Svoboda nejde vnutit a skutečná svoboda taky nejde vzít, je pouze možné člověka zabít. Svoboda je majetek daný ti věčností a taky s ním na věčnost odejdeš a nikdo nemá tu moc ti ho vzít, to můžeš jedině ty sám. No jo, být svoboden, to znamená být šťasten, to znamená být.

Jak tak občas koukám na to dětský hřiště, už tam je možný poznat, kdo je svobodný a pro koho je život kriminálem. Kdo dovede mít radost ze hry... Kdo dovede mít radost z myšlení. Jak tak koukám kolem sebe (došel jsem až na ulici), vidím spoustu „Velkejch dětí“ a jen málo šťastných. Takovejch těch milejch harantů, co se v koutě pytlíčkovou s kyblíčkem a pochopitelně se tomu usmívaj. Nu a co? Až jednou dám svému dítěti domácí vězení, tak mu dám od něj i klíče, ale ono neuteče, bude si s nimi hrát. **TAKŽE NIKDY NEBUDE ZAVŘENÉ.** Jsou svobodní v kriminále, ale jsou nesvobodní uprostřed hor. Lidi... Tak a teď do mě vrazil nějaký chlap a pokřikoval něco o vlasatejch blbcích. Lidi jsou páni sami sebe. Stále se to potvrzuje. A tak si jdu a hraju si tím, že koukám, a hraju si s myšlenkama a nikam nejdu – a taky, kam bych šel?

29. ledna 1969

Panu Zdeňkovi z Bartolomějské ulice jsem do protokolu nadiktoval, že mám hrát na festivalu v Pezinku. Tím jsem považoval tento festival za odepsaný. Překvapovalo mě, že ale do poslední chvíle mi chodily dopisy, ať jedu, a stále nikdo neoznamoval, že jsem zakázaný. Dnes si myslím, že vyšší moc rozhodla, že POSLEDNÍ představení deseti let musí stát za to, a moci pozemské nebyly s to tomu zabránit.

Ten den jsme chtěli odjet před jedenáctou a absolvovat tři sta kilometrů v jednom zátahu. Asi v deset někdo dlouze zvonil a vzbudil nás. Leželi jsme s Danou a říkali si, že to budou asi fyzlové a že mě přišli sebrat, abych se na festival nedostal. Šli jsme se ke dveřím podívat až za půl hodiny. Nikdo. Asi odešli. Za chvíli přišel kamarád Pallas, který s námi jede.

„Merta sedí před barákem a pije hořčák!“

„A proč nejde nahoru?“

„Prej tu byl a neotevřeli jste mu.“

„Tak pro něj skoč.“

Merta přišel. Říkal, že mu ujeli s mikrobusem a že jsem jeho poslední nadějí.

„A to se divím, žes neodešel, když jsme neotvírali.“

„Já si říkal, že myslíte, že to jsou fyzlové, tak jsem si šel sednout k autu s tím, že počkám dole. Já taky neotvírám.“

Vyjeli jsme. Celou cestu mi Merta vyčítal komplikace s policií a že by to mohlo mít špatnej dopad na všechny. Věděl sice, stejně jako já, že za to nemůžu, ale bál se o desku, kterou právě natočil a kterou by mu třeba nevydali, tak jak to udělali s tou první. Vyčítal mi mnoho věcí, a když jsme přijeli do Pezinku, tak první, co mu řekli, bylo, že o něm byl pořad ve vídeňském rozhlasu jako o představiteli té pravé potlačované kultury. Myslím, že ho to otrávil. Já se mu smál:

„Tak vidíš, nakonec já budu mít průser kvůli tobě, jestli nás strčej do jednoho pytle.“

„Zapomeň, co jsme si říkali,“ dodal otráveně.

V amfiteátru bylo sedm tisíc lidí. Když mě viděli přicházet, tak se všichni rozkřičeli. Pro mne to byl zvláštní zážitek po tom všem. Asi příští rok se festival konat už nebude. Merta šel hrát přede mnou a já si amfiteátr obešel, prohlížel lidi a moc se mi líbili. Snažil jsem se všechno do sebe vpít, neboť jsem měl pocit, že tohle už dlouho nezažiju. Nastoupil jsem ještě za světla (Fedor Frešo mi hrál na basu) a notnou chvíli jsme seděli tiše, neboť lidi dlouho křičeli a skandovali. Díval jsem se na ten obrovský dav a najednou mě napadlo, že možná přišli kvůli mně, že mě znají, že mě mají rádi

a že si na tohle musím vzpomenout, až mi bude zle z toho, že nebude kde hrát, až mě skála zavalí a než se tím závalem prorostu zase někam na vzduch a na světlo. Bylo to dojemné.

Zahrál jsem několik vážných písní, které lidé v publiku byli schopni vyslechnout, ale pak začali skandovat jména různých lidových písniček, které zpívám: Chodil Pánbů po poli, Hádala se duše s tělem atd., protože chtěli zpívat. Já byl chvíli rozmrzlý, protože jsem chtěl zahrát, když je to NAPOSLEDY, ty své nezávažnější písně, ale nakonec jsem to pochopil. Měli ŠÍLENOU radost z toho, ŽE TO JE, že se sešli, že jsou pohromadě, že jsem stále na svobodě a že JIM svobodně zpívám, a tak jsem spustil lidovky a dav zpíval se mnou jako jeden muž a bylo to opojné a kouzelné, jak při těch starých lidových písních vlasatí hoši a vlasaté holky před pódiem tančili a tančili i lidé na lavicích, a já si říkal: TO JE SKUTEČNÝ FESTIVAL.

Během mého zpívání se setmělo a lidé se dostávali do varu. Byl jsem šťasten. Končil jsem písní, kterou jsem složil jako hymnu pro zakázaný festival v Náměšti:

Krásný je vzduch
krásnější je moře
Co je nejkrásnější
usměvavé tváře

Pevný je stůl
pevnější je hora
Co je nejpevnější
ta člověčí víra

Mocná je zbraň
mocnější je právo
Co je nejmocnější
pravdomluvné slovo

Pustá je poušť
i nebeské dálky
Co je nejpustější
žít život bez lásky

Velká je zem
šplouchá na ní voda
Co je však největší
ta lidská svoboda

Byl to velký úspěch a jásání bez konce. Jedna manažerka mi v tom řevu mezi úklonou řekla: „Co s tebou chtějí ONI dělat? Vždyť se podívej na ty lidi, jak tě mají rádi.“ Musel jsem se usmát. JIM je to fuk.

Publikum se nepodařilo uklidnit, skandovali střídavě mé jméno a střídavě, že chtějí svobodu. Nikdo nemohl po mně nastoupit, protože nikoho nechtěli svým křikem pustit, tak bylo nutno nasadit film. Žlutou ponorku. Celý dav zpíval s sebou všechny písničky z filmu. Bylo to nádherné, jenom Dana byla rozmrzelá, protože se jí zdálo, že se na mě směje příliš holek. To Dana moc ráda nemá. Já byl šťasten a říkal si, že to stálo za to. Policie se sice předtím ohlásila, ale nezasáhla. Malér začal až druhý den, ale FESTIVAL SE KONAL.

červenec 1977

Z toho policejního telefonátu jsem byl celej nervózní. Nepočítal jsem s tím, což byla chyba. Žil jsem s představou, že budu v Praze už jenom týden, počkáme na Vavřínce, až přiletí z Paříže, a vypadnem s ním a do poloviny října mě nikdo neuvidí, a pak se uvidí. Rozdělit jsem si na léto práci, roztřídil rukopisy a zadal si termíny. Ale teď bude nutno představu zrušit a z jedné poloviny žít jako srna v džungli, pořád se rozhlížet a čekat, kdy z temnoty skočí dravec, a z druhé poloviny žít v klidu a pokojně pokračovat v psaní s vědomím, že v kterékoliv chvíli bude na neomezenou dobu přerušeno. Cítit nebezpečí a nenechat si narušit svou svobodu. Možná že to je také jediná národní perspektiva, pokud ještě nějakou perspektivu máme.

Šel jsem to odpoledne k Vaculíkovi. Musel jsem tam kvůli nějaké svojí samizdatové knížce. Šel jsem k němu domů podruhé v životě. Poprvé to bylo v roce 1975. Myslíval jsem na něj, občas se mi do ruky dostal nějaký jeho papír opisovaný na stroji, a vždy mi připadalo, že on by mi mohl poradit, jak v těch dobách žít a nemít pocit nenávratně a pustě ztraceného času. V tom roce, co jsem se za ním poprvé vypravil, jsme s Danou neměli kde bydlet a spávali různě u kamarádů, kteří nás první dny měli nadšeně rádi, ale časem mrzutě zjišťovali, že u nich jsme OPRAVDU.

Našel jsem si tehdy Vaculíkovu adresu v telefonním seznamu a blbě si zapamatoval číslo domu. Stmívalo se a podzimně poprchávalo a ve mně se už několik měsíců uhnízdovala tak rozleptávající marnost, že mi začala bloudit hlína pod nohama a já poprvé začínal mít děsivý pocit, že snad na jiné hlíně v jiné zemi by se mi lépe urodilo. Così ve mně chtělo umřít a já se dusil tím, čím snad jen smrt musí páchnout. Zastavil jsem u blběho čísla domu a DŮM NEMĚL DVEŘE. Ty byly za rohem, ale to byla jiná ulice, a žádná schránka ani dveře nenesly Vaculíkovo jméno. Chodil jsem jak pitomej kolem toho domu a byl to sen strašlivý tím, že ať jsem se štípal, jak chtěl, tak VCHOD ne a ne vykouzlit. Odcházel jsem s pocitem, ŽE VŠECHNO JE PODVOD a že i můj život se podobá domu, který je pěkně vystavěn, ale ve kterém prostě dveře nejsou. Šel jsem se za Vaculíkem přesvědčit, že naděje, kterou jsem cítil z jeho psaní, pochází od člověka, který žije v tomtéž světě jako já a ŽE TO JDE. Ale nebyly tam dveře. Bydlí o pár domů vedle, ale v té chvíli to na mne dopadlo jako temná existencionální mystika. Říkal jsem si tupě, že kdyby žil Kafka v jiném městě, že by psal jiné knihy.

Dnes jsem našel správné číslo, zaparkoval a Dana si šla do bufetu na sekanou. Nemá ráda Vaculíka. Vyjel jsem výtahem a zazvonil. Otevřel mi

pán v tlustých brýlích s mocným smetákovitým knírem pod nosem. Usmál se a hlavu a tělo trochu stočil na stranu, snad že musel přešlápnout z nohy na nohu.

„Jé, dobrý den, co mi nesete?“ poptal se starosvětsky s přízvukem příjemně vyrušeného člověka.

„Dobrý den. Já jdu kvůli té knížce,“ povídal jsem rozpačitě.

„Já to ještě nečet,“ řekl polohlasem, jako by mi sdělil státní tajemství.

„Pojďte dál. Madlo, přišel se na nás podívat pan Hutka. Pocem.“ Paní přišla z kuchyně, opřela se o futro, jako by se v hájčku chytila kmenu břízy, a zrovna tak se mi usmívala do obličeje. Dveře za mnou se zavřely a my byli namačkáni v předsínce malé jak včelí buňka. Vonělo to tam po nekuřácích.

„Já bych vám měl něco nabídnout. Co mu dáme, Madlo? Chcete jabko? Madlo, dones jabko. Jé, to jste hodnej, že jste přišel.“ Přešlapovali jsme v předsínce pro jednoho.

„Já vám přišel jenom říct, že to není hotový, že v tom budu ještě škrtat. Já ani netušil, že se to k vám hned dostane.“

„No ano. Já to dostal v pátek.“

Paní Vaculíková mi donesla jablko. Bylo to jarní jablko, stejné jaké pěstoval olomoucký dědeček, které když je pak zralé, tak zmouční, ale je dobré tím, že je to první jablko v roce.

„Nechcete kávu? My si zrovna budeme dělat kávu. Podťe.“

„Dobře. Já vás nechci zdržovat, já jsem přišel říct jenom kvůli té knížce. Ještě se musím u někoho zastavit, kdo má zákoník o SNB, protože jsem na zítřek pozvaný na policii, ale na tu normální, na kriminálku.“

„Já vím. Mně už to říkal Ivan Klíma.“

„No to je rychlost. Před dvěma hodinama mi volali. A nevíte, musí být pozvánka písemně, nebo mohou pozvat i telefonem?“

Sedli jsme si do kuchyně a Vaculík se přehraboval v kredenci a hledal nějaký hrneček.

„Tenhle hrneček je nejhezčí, ten bude pro vás. Madlo, kde je kafe? Aha,“ a začal rozměřovat zcela nesmyslně kafe do hrnečků, každému silně na míru, takže na mne vyšel nakonec úplně jiný hrneček, ale všechny byly hezké, hezké tím, že každý byl jiný.

„To já nevím, jestli to musí být písemně. A kvůli čemu tam jdete?“

„Říkali, že kvůli jejich paragrafu 19.“

„Počkejte, já vám to půjčím, já ten zákon tady mám.“

„Já bych si to jenom tady u vás přečetl.“

„No, já nemyslím půjčit domů. Tady přečíst.“ Ale nepůjčil ani tady, začal si to číst sám. Vypadalo to, že je napnutý a mně by to trvalo moc dlouho,

než bych se tím prokousal. Paní Madla míchala své kafe. Na okně byla spousta velikých pokojových kytek.

„Jak to vypadá s Jonáš klubem?“ ptal jsem se paní Vaculíkové. Její muž se zvednutými brýlemi nad obočí silně krátkozrakým pohledem četl zblízka text, spíše studoval, a připomněl mi pana Areliho z Olomouce, za kterým jsem vždycky v neděli dopoledne chodil jako dítě do kavárny na burzu známek. Podal jsem mu své album, on zvedl silné brýle a z nesmírné blízkosti studoval moji chudobnou sbírku, čímž oslepl pro celý okolní svět a já mu vždycky v té chvíli z jeho vystavených šlohl několik známek, takže časem jsem měl doma docela slušnou sbírku. Dnes se za to stydím, ale tehdy jsem svou chudobu cítil proletářsky a nezdálo se mi nemravné ukrást známkovému kapitalistovi něco z jeho majetku. Sice ten majetek celý život sestavoval, ale to mi nepřišlo. On měl a já ne, takže duch PRÁVA byl na mé straně. Ani mi nedošlo, že totéž před pár lety postihlo otce, a proto jsme byli teď tak bezvýhodně chudí. A kvůli té chudobě jsem teď kradl já. Jako u blbejch.

„Víte, že nevím, jak s tím Jonáš klubem to je? Já už nejmíň rok s nimi nejsem ve styku, ale snad se pořád o něco pokoušejí. Vy jste pro ně také hrál, ne?“

„Asi před rokem. V takové velké budově, tam za náma, co bydlíme, na Pankráci, nebo jak se to tam jmenuje. To byl nějaký jejich sjezd, nebo co. Ale skvělé publikum, reagovali i na ty největší jemnosti.“

„To jo.“

„Tak už to mám,“ skočil nám spisovatel do řeči. „Oni mají právo si pozvat kohokoliv k pohovoru za účelem vyhledávání trestné činnosti. Člověk musí vypovídat pravdu, ale jenom tehdy, když by tím nezpůsobil sobě nebo sobě blízkým stíhání. Kvůli čemu myslíte, že tam jdete?“

„Myslím, že kvůli koupi auta a smlouvám na koncerty. Mají představu, že na tom by mě mohli skřípnout.“

„Tak víte co? Zeptejte se jich, proč se vás na to ptají, jestli proto, že jim to připadá špatné, a když vám odpoví, tak řekněte, že kvůli tomu, abyste si nedělal nepříjemnost, že o tom nebudete mluvit,“ zakončil lišácky.

„To bych mohl.“ Ale věděl jsem, že asi ne. Každý si musí najít způsob, aby si zachoval sebe. Zpívám veřejně, a proto na tom není nic k utajování. Mám sice dojem, že se ke mně moc slušně nechovají, ale musím JIM přece dát MOŽNOST, aby i ONI mě viděli takového, jakým jsem. Zákon jim neukládá povinnost shledat mě vinným, ale NALÉZT PRAVDU. Musí zrovna tak vážit okolnosti, které svědčí v můj prospěch, a tu možnost jim také musím dát. Nakonec to dělá i Vaculík. ONI se sice snaží nacházet jenom to špatné, ale my jim musíme z této rutiny pomoci. Žijeme přece

v jednom městě a v jednom státě. Policie se snaží nás vychovávat, ale my se musíme snažit také vychovávat policii, když už nám byla určena za partnera. Dát jim nahlédnout, CO DĚLAJÍ, když už se pohybují ve sférách umění. Musíme vyzkoušet všechny možnosti, než se rozhodneme je pochopit tak, že ztratili pro nenapravitelnou neschopnost vstupenku do našeho světa kultury. My jsme se změnilí tímto partnerstvím, ale není možné, aby to mělo vliv pouze jednostranný.

„To je správné, učit je slušnosti,“ říkal Vaculík, když jsem se ho ptal, jestli nemám trvat na písemné předvolance, „ale tady není uvedeno, jakým způsobem mají předvolávat. Tady je psáno, že předvolat mohou, možná je to na jiném místě, možná se to bere tak, že záleží na jejich úvaze.“

Pak jsme si vyprávěli ještě o všeličems, já jim snědl chleba se salámem a vydržel kafe bez cigarety, protože o tom, že se u nich nekouří, se povídá s posvátnou hrůzou. Dal mi do pytlíku ještě několik jablek a meruněk a velice mile mě vyprovodil ke dveřím. Já běžel ze schodů s tím pytlíkem jablek a vzpomněl si na jeho podplukovníka Nogu. Já jablíčka dostal.

1. srpna 1977

Před 86 dny, když si mě nechali v Bartolomějské dva dny na přespaní, mi pan Zdeněk řekl: „It is your bussines“, a na jiném místě navázal: „Co si vlastně myslíte? O co vám jde a jak myslíte, že to všechno dopadne? Tváříte se, jako byste byl naivní. Jestli budete dál takhle pokračovat, tak to pro vás nemůže dopadnout dobře.“ Mluvil, jako by to on nemohl ovlivnit.

Jsem naivní. Píšu písničky podle svého svědomí a snažím se, aby byly krásné a pravdivé, a pak je zpívám a nechápu, co je na tom špatného. Nepřemýšlím, jak NEKOHO poškodit, ale jak svět zlepšit. Nenapravitelná naivita básníků. Proto jsou považováni za blázny, ovšem dějiny lidstva jsou DĚJINAMI BLÁZNŮ. Možná je potřeba dostat po hubě a skrze to se teprve ta dobrá věc na světě usídí. Skála se brání. Tehdy jsem mu odpověděl:

„To nevím, jak všechno dopadne, a není to ani v mé moci. Žádnou moc nemám. Vy jste aparát, vy máte sílu, organizaci a podporu, já mám pouze ústa a oči a jediná moje moc je v tom, že mluvím o tom, co vidím a co k tomu cítím. Vy máte moc a lidi. A když věci kolem mne dopadnou špatně, nebudu moci tomu svou silou zabránit. Mám jenom slova.“

Vím, že jsem k tomu i gestikuloval, snad jsem chtěl, aby to lépe věděl. On to však věděl a pouze chtěl, abych já to věděl jinak. Proč by se mnou jinak tak dlouho mluvil a proč by mě na dva dny zavírali? A proč by potom hledali něco, za co by mě mohli „regulérně“ zmasakrovat?

Zpívám písně, tedy dnes už v minulém čase. Jim se nelíbí. Kdybych byl jako zpěvák pod agenturou, ta by sama dobrovolně pochopila, že mě zastupovat nebude. Tam je to lehké. Ale agentura se se mou už dlouho nebaví. Už tam dávno poslali vzkaz ti z Hradce Králového. Teď nahlédli, že neberu honorář jako výkonný umělec, ale jako osobnost, jako autor. Tak poslali dotaz na ministerstvo kultury. 2. června jim ředitel odboru hudby a výtvarného umění napsal, že jsem bez pracovního poměru a že se na mě vyhláška nevztahuje, protože „neprovozují činnost v ní uvedenou“. U soudu to bude problém, protože se nebude posuzovat moje činnost (nebudu moci u soudu udělat ukázkové představení), ale budou se posuzovat názory na moji činnost a záleží, kdo bude moci promluvit. Jestli ten, kdo mě zná a rozumí mé práci, nebo kdo mě nezná a koho moje práce nezajímá, anebo někdo, kdo si přeje, abych zavřel krám.

Do 2. června bylo ale vše v pořádku. Nikdo mě neupozornil, že dělám něco špatně. 12. května jsem nadiktoval do „zápisu o výpovědi“, že na červen chystám ještě představení na Rychtě, v Nerudovce a v Pezinku. Neměli náhodou strážci zákona už povinnost mi oznámit, že dělám něco

špatně? Proč to neudělali a dopustili to, co už v tu chvíli považovali za nezákonné? Proč mi pan Zdeněk nezatelefonoval, když si vyžádal mé číslo? Proč mi to oznámil až pan Janeček 3. srpna na závěr tříhodinového pohovoru na oddělení hospodářské kriminality Praha 2? A proč mi pan Janeček říkal, že musím vypovídat pravdu a že jsem na informativním pohovoru, když už 28. července byl napsán list, ve kterém vyšetřovatel Šísl proti mně zahajuje trestní stíhání podle § 118 za nezákonné podnikání? Pan Janeček se mi dušoval, že jejich jednání mohou pokládat tentokrát za solidní, protože teď jsem už na kriminálce. Dělal si legraci? Srdečně se usmíval a usmíval se při loučení i na Danu, ale možná se jen posmíval tomu, že jsem tak důvěřivý.

Telefonovali mi pak 1. srpna ve dvě odpoledne. V noci jsme s Danou po nějaké době přijeli domů a dopoledne jsem neopatrně použil telefon. Tím jsem vyradil, že jsem doma. Dana byla akorát na nákupu. Pan Janeček chtěl, abych přišel druhý den v devět. Já mu řekl, že mohu až ve dvanáct, protože nebudem v noci v Praze, a že mi musí poslat písemnou předvolánku. Řekl zdvořile, že ano. Za chvíli ale volal tvrdší hlas. Oznámil mi, že pan Janeček se nemůže obtěžovat nošením pozvánky a že policie se rozhoduje sama, jakým způsobem mě předvolá, a že se dostavit musím. Pokoušel jsem se doptat někoho, kdo tomu rozumí, a ještě jednou jsem telefonoval JIM, abych uhájil písemnou formu předvolání. Neúspěšně.

Luna má zítra postavení jako TEHDÁ. Ach Bože. Od toho telefonu se už cítím napůl zavřený a jsem vděčen za každé jídlo, které nedostanu v ešusu, za každou možnost se projít a lehnout si, kdy chci, za každý pohled na nebe přímo nad sebou a za každou zeleň, která roste z hlíny.

Druhý den jsme se do Prahy nedostali, protože vypovědělo auto, a tak musela Dana z jakési vesničky od Benešova telefonovat, že mohu až příští den. Pan Janeček řekl, že to bere jako solidní omluvu. 3. srpna jsem přišel přesně ve dvanáct. Dana šla se mnou a že si na mě počká. Byla našťvaná a mně se to zdálo celé jaksi hloupé. Měl jsem s sebou kartáček na zuby, pastu, nekovový hřeben, meruňku a jablíčko od Vaculíka, chleba s uherákem a kopec tabáku a množství sirek a odhodlání přežít.

V policejní vrátnici byla hrozně hodná paní a na každé civilní „Nashledanou“, říkala „Tady ale raděj už ne“. Dana si sedla u vrátnice na lavičku a já následoval hochu, menšího než já, který šel houpavou chůzí elegantně shrbeného člověka, který nemůže dát ruce k tělu kvůli svalům, které ze zad dělaly kulturistický trojúhelník a rozběhly se v pěkných oblincích až do podpaží.

„Zahaste cigaretu, ve výtahu se nesmí kouřit.“ Učinil jsem. Náhodou si k nám přistoupil ještě jeden křiklavě civilně oblečený člověk a ten byl zase

strašně dlouhý. Vystoupili jsme a já měl před kanceláří číslo 68 už připravenou židli. Od roku 1968 mě číslo 68 oslovuje a bude až do smrti.

„Sedněte si a počkejte zde.“ Zašel. Čučel jsem na dveře před sebou. Dveře šikmo za mnou byly pootevřené. Někdo z nich vyšel a někam šel. Mezitím vždy náhodou šel okolo ten dlouhán. Kouřil jsem a občas se prošel. Záchod s namalovanou panenkou na dveřích po mé pravé ruce byl pootevřen, a tak jsem viděl na mísu. Připomínalo to celou. Vedle dveří své kanceláře jsem měl nástěnku s nápisem DOVOLENÁ. Prohlížel jsem si mnoho nešikovně přes sebe nalepených plakátů jihočeských měst, jezer, rekreačních chat, lesů, vod a strání. Vykouřil jsem s malou přestávkou dvě cigarety, když z mé kanceláře vyšel sympatický mladík a cosi nesrozumitelně zamumlal a podal mi ruku.

„Prosím? Já jsem vám nerozuměl.“

„Janeček. Pojdte, půjdem vedle.“ Tam seděl nějaký mladý člověk a s panem Janečkem byli dobří přátelé nebo alespoň se tak chovali. Popelníky byly plné vajglů.

„Prosím vás, pane Hutko, nekuřte zde. Já jsem nekuřák a tady kolega kouří jenom občas.“

„Nemohu alespoň dokouřit?“

„Jistě, dokuřte to,“ smířil se s mým pŕlčíkem. Seděl jsem v čele dvou sražených psacích stolů u menšího stolku přiraženého k nim a okna naproti mně měla záclony. Vlevo v koutě byla válenda. Útulná kancelář. Dostal jsem pečlivé poučení. Část o tom, že nemusím vypovídat, když bych tím sobě ublížil, jsem doplnil sám. Podotkli k tomu, že kdybych ale nechtěl některé věci říct, které by si museli ověřit, že by byl důvod k vazbě. Poptal jsem se, jestli jsem zadržen. Řekli mi, že ne, nebo aspoň zatím ne, ale to si už přesně nepamatuji. Několikrát se mě zeptali, jestli jsem poučení rozuměl a jestli vím, že musím vypovídat pravdu. Řekl jsem, že jsem rozuměl, a požádal o sklenici vody. Na dotaz, zda mi vadí, že je sklenice mokrá, jsem řekl, že ne. Potom jsme se dohodli, že mohu dolů zavolat ženě, ať se jde na hodinku projít, že pak budem hotovi. Dana se procházela a na Karláku se dokonce jedněm pánům v autě tak líbila, že si ji museli ze své renoltky nafilmovat. Koupila mi tři pomeranče. Já zatím trochu roztál a kriminalisté zesrdečněli. Celkem se mi tam líbilo. Vysvětloval jsem jim některé věci, kterým z kulturní mechaniky nerozuměli. Jako třeba:

„A víte, že nemáte oprávnění k veřejnému vystupování?“

„Počkejte,“ upřesňoval jsem „takový termín neexistuje. Vystupovat u nás může každý občan, ale každý nemá oprávnění brát za různé výkony na jevišti honorář, a to je rozdíl.“

„Ano. A vy nemáte oprávnění brát honorář za zpěv, protože 1. 7. 1975 vám byla odňata kvalifikace.“

„To nevím, kdy mi byla odňata, ale do tohohle datumu mi měla platit, ale už celý rok před tím mi odmítali vystavovat smlouvy, aniž mi sdělili důvod. A já také neberu honorář za zpěv, ale za sestavení a realizování atypického pořadu jako osobnost podle vyhlášky, kterou máte před sebou.“

„A víte, že se na vás vyhláška nevztahuje?“

„To nevím. Já jsem přesvědčen, že se vztahuje, a jsou o tom přesvědčení i pořadatelé.“

„Myslíte nějaké ty organizace SSM?“

„Nejen ty, ale i ty oficiální.“

„Které?“

„Třeba Ústřední dům pionýrů a mládeže na Hradčanech, který mi tyhle smlouvy vystavuje už dva roky. Kdyby se na mne vyhláška nevztahovala, tak by to oni museli vědět.“

„A za jaký honorář jste vystupoval?“

„Vyhláška umožňuje honorář do čtyř set.“

„Ale vy jste měl vždy honorář čtyři sta.“

„To není pravda.“

„Já tady mám vaše smlouvy a na všech je čtyři sta.“ Aha. Tedy tam nemají smlouvy z toho Domu pionýrů, protože ty jsou za polovic. Neřekl jsem víc, než bylo potřeba? Nebo je nemají proto, že jsme tam hráli na tyhle smlouvy my všichni Šafránové a oni by do toho potom museli zatáhnout i ostatní a už by z toho byl proces skupiny a celá záležitost by se rozšířila o mnoho problematických záležitostí, které se můžou u jednotlivce ztratit anebo nebrat v úvahu? Ale ono nejde jen o mne, ale o to, že agentura omezuje svobodu uměleckého projevu určité skupině, která se pak dostane tímto tlakem do situace, která při určité potřebě může být nahlédnuta jako nezákonná. Tedy mi tady vzniká další kapitola UTKÁNÍ SE SKÁLOU?

„Co si představujete pod pojmem – komponovaný pořad?“

Netušil jsem, že to má být chyták.

„Komponovaný je od slova kompozice, to znamená sestavení různých jednotlivých předmětů nebo idejí nebo myšlenek podle určitého záměru do obrazu, do knihy nebo do představení.“

„Otázka do protokolu: Považujete své pořady za komponované?“

„Jistě. Protože je tvořím s určitým konkrétním záměrem a ideou.“ Tady měl být ten chyták, protože ten ředitel z ministerstva kultury psal jako jeden z důvodů, proč se na mne vyhláška nevztahuje, že vystupuji v kom-

ponovaných pořadech. Ale tento úřad ve shodě s agenturou neměl na mysli komponování ve smyslu hudební skladby, ale sestavení večera z několika osob, a to se mne netýká. Jenže těmhle věcem kriminalisté nerozuměli. Dokonce mi tvrdili, že příjmy z desek jsou také nelegální a že i Supraphon bude spoluviník.

„To bych tedy mohl přijít na Supraphon i já, aby mi natočili desku?“ ptal se posměšně pan Janeček.

„Jistě. Když se jim to bude líbit, tak je to jejich věc.“

„To tam může přijít každý?“

„Jistě. Je to nezávislá a samostatná firma a záleží na její úvaze.“ Pan Janeček mi nevěřil a myslím, že měl totéž přesvědčení jako kulturní dohlizitel Tylšar z Olomouce, že „to by pak mohl zpívat každý“. Těžko se jim vysvětluje, že opravdu každý zpívat může. To by potom nemohly být ani v televizi ony hodnotné pořady – Zpívá celá rodina.

Potom mi řekli, že ASI budu stíhán podle paragrafu 118 za nedovolené podnikání a za příživnictví. Neřekli, že před pěti dny to bylo už sepsáno a že to dostanu zítra poštou. Snad by mi to dali i osobně, kdyby to den předtím nebylo už odesláno. Pak mi konečně přečetli ten dopis, který jsem měl už dva měsíce znát. Vzal jsem to tedy oficiálně na vědomí a slíbil, že až do vyřešení nebudu smluv používat.

Pak se objevili další dva páni. Na řadu jsem přišel panu Svobodovi. Byl tam ještě pan Brebta. Byli podepsáni jako svědci na mém zápisu, ale nevím zcela jistě, který byl který. Myslím si, že to byl spíš pan Svoboda, se kterým jsem si během celého vyprávění tak rozuměl. Tvářil se, že mou situaci chápe, a hluboce mě litoval. I na agenturu se vyptával, jako by byl na mojí straně. Zapomněl jsem se ho ale zeptat, proč agentura, místo aby mi odpověděla na můj dopis kvalifikační komisi, ho předala do mého spisu na jejich stole, a proč je tam i dopis, který jsem loni psal řediteli agentury a na který mi odpověděl kádrovák v zastoupení paní Konečné. Dozvěděl jsem se pouze, že pan Svoboda tady není přes moje koncerty, ale přes moje embéčko. Věděl o tom vše, co se dalo zjistit, jenom nevěděl, od koho jsem si na to půjčil tuzexové bony.

„To je hospodářská kriminalita,“ řekl. „Jsem třináct let ve straně a ctím socialistickou zákonnost.“ Shodli jsme se, že zákony se musí dodržovat a že informace se nesmí zneužívat. Nechtěl věřit, že v nakladatelství Naše vojsko se četl na schůzi zaměstnanců protokol sepsaný na policii a na základě toho byla nějaká dívka vyhozená. Říkal, že to je porušení zákona, a to je trestné, a že na policisty jsou tresty ještě horší než na ostatní. A když se to NESMÍ, tak se to asi ani nestalo, tak jako bylo Kohoutovi vysvětleno, že je NEMOŽNÉ, aby ho civilní policista nakopl jak v čaplinovce, až spa-

dl na zem, a že by mu mlátil do auta železnou tyčí, fackoval jeho ženu rukavicí, škaředě jí nadával a ohrožoval oba pistolí za výkřiků, že tu svini spisovatelskou zastřelí. A mnoho jiných věcí se nestalo, protože se stát NESMĚLY. Ale tuhá zima letos byla.

„Podívejte, já vám teď řeknu, kdo mi bony půjčil, a zítra se dočtu v novinách, že jakýsi kdosi půjčil pofidernímu zpěvákovi bony a tak.“

„Ne, to není možné. My nemáme naprosto žádný zájem cokoliv zveřejňovat. My pouze vyhledáváme trestnou činnost, a pokud si zde něco řekneme, tak to zůstane pouze mezi náma. Na to vám dávám slovo. Nakonec byste mě mohl žalovat pro zneužití důvěrné informace.“

„To chápu.“

„Tady jste na kriminálce.“ Jako by tím chtěl říct, že spadají pod jiného šéfa.

„Ale spis jste přece dostali od StB, a jak mi zaručíte, že to zítra nebudou vědět?“

„To je záležitost kriminálky.“

„Ale patříte pod jedno ministerstvo.“

Tak chlapi začali mluvit o vekslování, a tedy o důvodech pro vazbu.

„A vaše žena na vás dole čeká a my jí slíbili, že budem hotovi už před hodinou. Už to natahujete zbytečně. Tak nám to řekněte a můžete jít.“

Já byl na začátku rozhodnutý, že jim to řeknu, aby už s tím neotravovali. Jen jsem to natahoval, protože mě zajímalo, jak moc jim na tom záleží. Záleželo jim na tom moc. Pavel Kohout říkal, že je mu to jedno, že všechno je legální, že to mohu říct komukoliv.

„Dobře. Já si to tedy u něj telefonicky ověřím.“

„Telefon mu vzali.“

„Tak k němu ještě dnes odpoledne zajedu.“

„On byl vystěhován.“

„To je známé,“ podotkl pan Janeček.

„Někde bydlet musí. Však ho najdu, a když mi to potvrdí, tak je vše v pořádku. A jak jste mu to vrátil?“

„Vás zajímalo, jestli jsem bony nenabyl nelegálně. Teď víte, že ne. Ostatní záležitosti jsou naše soukromé.“

„Ale co když si bude stěžovat, že jste mu je nevrátil? Pak vás budu muset stíhat.“

„Jestli si bude ztěžovat, tak mne stíhejte.“

„Tedy jste mu je vrátil.“

„To neříkám.“

„Říkal jste, že jste vyrovnáni.“

„Říkal jsem, že je to naše soukromá záležitost, a pokud si nebude stěžovat, tak v té věci není nic, co by vás mohlo zajímat, že?“

„Jistě, kde není žalobce, tak není soudce.“ Ještě že to slyším na JEJICH PŮDĚ.

Pak jsme si chvíli povídali, že mezi zpěváky a umělci je strašně špíny, že na sebe kdykoliv nakydají hnůj a že jsou závistiví a hrabiví. Se vším jsem souhlasil. Srdečně mě doprovodili dolů a srdečně se chovali i k Daně. Dana byla naštvaná a moc se s nimi nebavila. Měla pravdu. V poledne příští den 4. srpna vzala od poštačky ono oznámení o zahájení trestního stíhání. Tak jsem si našel právníka Lžičaře a zde své UTKÁNÍ SE SKÁLOU končím. Vstupujeme do důstojných prostorů ZÁKONA a podle toho se alespoň já míním chovat. Zde i MUSÍ skončit boj živelů, neboť obě zápasící strany MUSÍ vstoupit na nejvyšší stupeň lidské civilizace, a to je SPRAVEDLNOST a tam nemůže jít o osobní ambice, ale o princip, který zhodnocuje smysl našeho života.

7. srpna 1977

Nevěřím na náhodu, ale souvislosti událostí se nemusí zrovna plazit po zemi v dosahu našich smyslů. Sice nevěřím na náhodu, ale moc si s tím zase hlavu nelámu a žiju tak, jako bych jí chtěl dát všechnu příležitost. Dnes máme 8. srpna a pocit kriminálu ze mne vyvanul. Trochu tomu dopomohli přátelé, kteří mi tvrdili, že se ničeho nemusím bát, že se ONI neodváží, že to nechají, když do toho nebudu šfouurat. Že JEJICH cíl je zatím POUZE zamezit mému zpívání, což se vlastně už stalo, a o víc jim ZATÍM nepůjde. Nevím. Pořád nevím, co si mám o NICH myslet. Dnes je 8. srpna a za dva dny má syn Vavřínek sedm let a měl dnes přiletět z Paříže, kde propadl v první třídě, protože je tam necelý rok a učí se teprve mluvit po francouzsku. Chtěl jsem sice za ním jet, podívat se, jak a kde žije, ale ONI mi napsali, že „Vaše vycestování do ciziny by bylo v rozporu s ochranou vnitřního pořádku ... a není v souladu se státními zájmy ČSSR, abyste byl v současné době držitelem cestovního pasu a cestoval do ciziny.“ Odvolání zamítli dopisem, ve kterém mi napsali, že už NENÍ dalšího odvolání. No, když nepřiletí dnes, tak snad přiletí zítra, pokud tím neohrozí ochranu vnitřního pořádku ve Francii. Těšili jsme se na něj s Danou, a když nejel, tak jsme se šli odpoledne projít. Dnešní návštěva nám říkala, že na Kampě je po zdech napsáno křídou spousta básniček, a tak jsme si je šli číst.

Je začátek srpna, ale vypadá to, jako by bohatýr léta galantně pouštěl na své místo melancholickou dámu podzimu, aby se trochu prohrála a pustila mezi stromy svou jemnou akvarelovou barevnost. Podvečer na Kampě byl tichý a zasněný a všechna zeleň jako by stála na špičkách a tiše naslouchala tepu svého vlastního růstu a zamilovaně mlčela, ponořená ve vědomí své přechodné krásy. Usmívali jsme se nad verši na zdech a šli od jednoho ke druhému jako v galerii. Za zdi je přírodní divadlo a zrovna začínalo jakési představení a bylo slyšet lidi, jak reagují na cosi výbuchy smíchu.

*Myslím, že nám spolu něco neklape
chybí nám tu k naší lásce kanape*

byla jedna z posledních veršovánek, jediná nevznosná a nemelancholická, neoslovující ani život, ani Boha, ani lásku, ani mlčení a zármutek, ale konstatující fakt, který zde pod stromem u zdi asi v jedné chvíli nastal. Smáli jsme se a vzali to ke Karlovu mostu kolem poloopraveného kostela Panny Marie Pod řetězem. Mohlo se to už mnoho let jmenovat kostel Panny Marie Pod lešením.

„Vypadá to jako francouzská gotika,“ povídám.

„Já tak poznám, že je to snad gotika, ale už ne, že francouzská,“ povídala Dana.

„No, slohem to francouzský není. To bylo stavěný v době, kdy jsme si tady stavěli po svém a nemuseli se rozhlížet po světě. Ale podobné kostelíky jsou na francouzských pohledech.“

„Pravda.“

Než jsme vešli do Mostecké ulice, spatřil jsem známou tvář.

„Dobrý den,“ povídám s přivítivým úsměvem.

„Dobrý den,“ zastavila se známá tvář a pohlédla na mě. Kriminalista Janeček. Měl na sobě citronově žluté tričko, které pěkně obebínalo jeho chlapský hrudník, módně ošoupané džínsy, úzký pásek a v ruce aktovku.

„Tak to dopadlo všechno trochu jinak. Vy jste mi říkal, že jsem na informativním pohovoru, a zatím už pár dní před tím bylo napsáno trestní stíhání.“

„Já jsem vám říkal, že budete stíhán,“ povídal s úsměvem, jakým se úspěšně maskují rozpaky. Měl výhodu, že byl o hlavu větší. Jemný černý knírek pod nosem oznamoval, že za několik let by z něj mohl být skutečný vous.

„Ne, vy jste říkal, že možná, že vlastně určitě, ale že BUDE, ne že bylo.“

„To jste mu to mohl dát rovnou, on by se vám tam z toho nesespál,“ zapojila se do toho Dana.

Pan Janeček se s úsměvem začal vmlouvat, že on to celé měl v ruce akorát týden, a mám dojem, že to vysvětloval tak nějak, že jsou tři části mého spisu, že jedna část je na StB, druhá byla u něj a ta třetí je u vyšetřovatele, a každý dělá svoje. On mě předvolal a ten druhý mě začal stíhat. Co dělají ti třetí?

„Já jdu na nějaké představení Smoljaka se Svěrákem. Nevíte, je to tam?“ Měnil téma.

„Myslím, že ano, slyšeli jsme smích.“

„Mám tam nějaké jednání v Maltézské zahradě.“

Možná si dovedu představit jaké.

„Tak vy už můj případ nemáte?“

„Ne, už jsem to odevzdal. Ale řeknu vám upřímně: kdybyste zpíval jenom trochu jiné písničky, tak by se váš případ ani k nám nedostal.“

„To mi nemusíte říkat. To víme oba stejně dobře. Ale zpívám ještě lidové písničky, a to je pozitivní, ne?“

„Jistě, to je pozitivní, ale to druhý to překreje.“

„Zvrátí,“ pomáhal jsem mu gestem, kterým jsem napodoboval váhy.

„Jenom trochu méně by stačilo. Víte, já se také tím trochu zabývám. Napsal jsem nějaké scénáře a nějaké ty blbosti mi vyšly v Dikobraze.“

Usmívali jsme se na sebe, já ve výhodě civilu v civilním prostředí, kdežto on v nevýhodě odhaleného policisty, ale bavili jsme se srdečně.

„Udělalí jste z mého muže podvodníka. S jakým vědomím má pak člověk na váš úřad chodit?“ vyjela na něj najednou Dana.

„Podívejte se, paní Hutková...“ zvažněl.

„Jednoduše je to všechno křivá válka,“ nedala se Dana.

„Ne, pane Hutka,“ otočil se raděj ke mně, „opravdu to není křivá válka. To by vypadalo jinak a to byste poznal.“

„Myslíte?“

„No jistě,“ odpověděl s důrazem, který měl trochu pustit hrůzu, něco v tom smyslu, že on VÍ a že se mám raděj držet od toho zdaleka. „Vy jste mi celkem sympatickej a říkám vám, kdybyste trochu změnil repertoár, bylo by všechno v pořádku.“

„No jo,“ smál jsem se.

„Já nemám jenom váš případ, to víte, klientů je hodně,“ spiklenecky se usmál. „To je hrozný, dneska už mě čtyři lidi poznali na ulici.“

„Všichni máme hodně práce,“ potvrdil jsem, čímž jsem ho možná upamatoval, že tady s náma klábosí a představení mu zatím běží.

„Já vám dokonce podám ruku,“ rozřešil naše nepatřičné setkání, podal mi tuhou ruku s pevným stiskem, otočil se a zmizel. Na Danu se ani nepodíval. Bylo to sice nezdvorné, ale v určitých situacích se nedá všechno zvládnout a všem se zavděčit.

„Tak máš další kapitolu,“ povídala mi se smíchem Dana. Šli jsme na most.

„To je hrozný, já už to včera definitivně ukončil, a pořád se to rozvíjí. Takže včerejší kapitola by se mohla jmenovat Skála se brání a dnešní Skála se drolí.“

Sedli jsme si na kamenný rantl nad Čertovku a já se bál dívat dolů, jak to bylo hluboko. Vykouřili jsme si cigaretu, povídali si o tom všem a prohlíželi lidi a tipovali, kdo z nich by mohl být policista. Asi kdokoliv mimo ty hodně zarostlý a hodně odrbaný, ale kdo ví?

Na konci mostu mě zastavili dva hoši v odrbaných džínsových soupravách. Jeden z nich měl kolem krku omotaný provaz.

„Pane Hutka, promiňte, kdy budete zase hrát v Praze?“

„Jo, to já nevím,“ a začal jsem jim vysvětlovat všechny své problémy. Dopodrobna je znali, až na příhodu, která se udála před dvaceti minutami.

26

„Tak ať vám to všechno dobře dopadne a ať vás na podzim zase uvidíme zpívat,“ říkali mi při loučení a já si jen myslel: AŤ NÁM TO VŠEM DOBRĚ DOPADNE.

15. srpna 1977

Celé odpoledne jsem bloudil po bytě. Bral věci do rukou a zase je pokládal. Vytahoval knihy, dával je zpět a nenávistně blejskal očima po bedýnce telefonu. V sedm hodin jsem sbalil kytaru, strčil do futrálu sešit s písničkama a přemýšlel, co si vzít na sebe. Bude pršet, nebude? Vzal jsem si kabát. Strčil do něj kartáček na zuby, několik balíčků tabáku a několikatery sirky. Pro jistotu. Sebral kytaru a otevřel dveře. Zase je zavřel, sedl si v kabátě ke stolu a čmáral na papír kolečka a kdoví co. Mám, nemám? Páni tam dnes čekají. V Nerudovce je týden písničkářů. Já sice už nemohl být na plakátech, ale mám tam být jako náhradník. Řekli mi to po telefonu a už nikomu. Páni hned přišli, že všechno vědí. Stejně prej nebudu na svobodě. Nenávistně jsem se podíval na telefon. Mám s ním starosti – s telefonem taky, ale hlavně s *ním*. Před deseti lety jsme se jmenovali stejně a byli titíž. Dnes máme jen společné jméno. Z *něj* se stala za tu dobu hvězda. Písničkář. Já zůstal soukromou osobou, kdežto *on* se stal veřejným vlastnictvím. Jako veřejné budovy, parky, lázně, záchodky. Je zpěvákem, a když může, vyprodá kdejaký sál. Lidé, kteří chtějí a cítí potřebu *ho* užít, tak *ho* choděj poslouchat, pouštěj si *ho* z desek a mluví o *něm*, jako by jim patřil. Alespoň dosud. Než mi to polepil. Zpívá si písničky a vůbec *ho* nenapadne, že já z toho můžu mít průser. *On* to myslí dobře, ale copak nevidí, jak se věci mají? Nevidí. To vím. Zná *ho* už deset let a byl jsem s *ním* všude, kam se vrtnul, pomáhal jsem *mu* hrát na kytaru, cvičil doma, aby to *jemu* znělo, pomáhal *mu* zpívat a byl u toho, když skládal písničky. Řeknete: Měl jsi *ho* upozornit! Bylo mi to líto. Možná by pak nedělal, co dělá, a byl by jinej. To by byla škoda. Líbí se mi tak, jak je. Několikrát mně páni volali, ať *mu* domluví. Začali *mu* zakazovat různá představení. Nic jsem *mu* neřek a *on* pořád hrál podle svého nejlepšího přesvědčení. Tak mě na dva dny zavřeli. Jako že mám na *něj* špatný vliv. Z okénka cely jsem celej den poslouchal *jeho* písničky, jak si je páni o pár pater výš pouštěli. *Jemu* to prospělo. Já byl otrávenej. Nakonec, co se *jemu* může stát? Je veřejným vlastnictvím a to je něco, jako když se sůl rozředí v moři. Zpátky jde získat pouze vydestilováním celého moře. Na to dojde také, ale až máma dějin převarí pár generací. V některých případech však ani to nestačí. Já jsem na tom hůř. Musím jíst, spát, stárnout, přemýšlet, dělat *mu* dramaturga a manažera. Pravda, zatím mě za to alespoň živil. Teď *mu* to páni, co nejsou dějinama, zadrželi. Mně poslali papír, že jsem trestně stíhán za nedovolené podnikání podle paragrafu 118. Závidím *mu*. *Jeho* budou lidi považovat za hrdinu a já budu kdesi otráveně lokat meltu. Ale měl by ještě zpívat. Mám pro *něj* písničky a všelijaké nápady. Ale to je všechno. Pomocť *mu* k tomu

nemůžu. To by mohli ti, mezi kterými je rozředen. Veřejnost. Jinak se *jeho* vlastníci dostanou do hloupé situace a budou muset spolknout, že jim ve skutečnosti *on* nepatřil, že jim byl půjčen, a když už toho měli páni po krk, zase *ho* zabavili. To páni dělávají a já *ho* nikdy nepřemlouval, aby se jim vlichocoval, protože *on* tvrdil, že do toho nemají co mluvit, že je to věc těch, kterým zpívá. To má z folkloru. No uvidíme, jestli měl pravdu. Páni tvrdí, že *on* žádná osobnost není, že by mohl hrát tak zadarmo, a kdoví jestli. Že *ho* platit nebudou. Přesvědčoval jsem je, že *ho* platili lidi penězi, které donesli ve svých kapsách, a *on*, než mi nějakou tu korunu dal, odvedl daně. Že je na to vyhláška. Ale oni to mysleli tak, že všechny peníze jsou jejich. Pěkně mi to zavařil. Rozhodl jsem se sice, že *ho* neopustím, ale teď mám strach, že by *on* mohl opustit mne. Že by nás roztrhli, a to se mi moc nelíbí. Nedokázal bych tomu zabránit. To by muselo moře šplouchnout pánům do talíře, aby ochutnali, že je opravdu čímsi slané. Sami se koupat nepůjdou.

Vstal jsem, sundal kabát a vrátil se ke stolu. Zase jsem se nenávistně podíval na telefon. Vrátím ho! Nebo podepíšu Chartu a páni mi ho vypnou! Ne. Vypnu si ho sám. Vytáhl jsem drát ze zdi. Dnes se hrát nebude. Nepustím *ho*. Napíšu pro *něj* fejeton, aby lidi věděli, že *mu* mají pomoci, že je to potřeba.

17. srpna 1977

O vidění okolního světa se rozhoduje někde uvnitř nás. Svět nás ovlivňuje a my zase ovlivňujeme svět. Vidíme z něj ale jen tolik, kolik vidět umíme, a snažíme se do něj zasahovat, abychom na něm viděli to, co si přejem vidět. Odměnu i trest za to dostáváme my. Ovlivňujeme svět i sebe tak dlouho, až se v nás objeví pocit smysluplnosti. Ten pocit komentujeme a vysvětlujeme různými způsoby. Snažíme se ten pocit propátrat pojmenováním věcí a představ, ale ZNĚNÍ zůstává nenazvatelné a cítíme jen různé intenzity čehosi, co nás zhodnocuje. Svět je stabilní POUZE stálou ochotou být ovlivňován a člověk je stabilní POUZE stálou možností znovu si uvědomovat své ZNĚNÍ. Schopnost návyku z každého finále činu učiní věc nezajímavou a NEZNĚJÍCÍ. Uskutečníme neuvěřitelné a to nás ve chvíli uskutečnění zklame svou nahlédnutelností. Je nutno se povznést nad věc i nad sebe, nahlédnout sebe jako část věci a věc jako část sebe, zahlédnout sebe ve světě a svět v sobě, aby se zase ZNĚNÍ objevilo. Vzdát se majetnického egoismu, ale i mystické odevzdanosti. Vzdát se, ale ze svého místa neustoupit ani o krok. Vzdát se nižšího, abychom mohli hájit vyšší. Může to znamenat také nestat se otrokem své ctnosti a nenechat se zavalit všedností a osobními úchylkami. Pochopit své právo odlišnosti i souznění jako právo svobodného rozhodnutí.

Jel jsem autem po ulici a vedl v sobě zápas o pojmy a rozhodnutí a náhledy. Jel jsem, zastavoval na červených, nechával se předjíždět, jel jsem pomalu Prahou a učil se být k světu a osudu odtažitý a přitom uchopovat svět tak, abych si ho mohl odnést tam, kde bych už k němu nemusel mít přístup. Je to zvláštní zkušenost. Zatím ji cítím jako nesmírně cennou: jít svobodně po světě s pocitem, že už se někde pro mne uklízí vězeňská cela. Poslali mi úřední usnesení, které to nevylučuje. Měla by mě dráždit a vztekat nespravedlnost a vykonstruovanost obvinění, politické pozadí i všechny skutečnosti, které k tomu vedly. Ale to mě nedráždí. Počítal jsem s tím už dávno, když jsem zjistil, že neumím být jiný než svobodný, když jsem zjistil, že neumím zpívat a psát jinak než podle SVĚHO svědomí. Tím jsem vystoupil ze hřiště, které nám určili, a musím počítat s loupežníky u cesty. Co udělám, až se na mne vyřítí z lesa, aby mne zajali? Nic sice nevezu, aby se jim vyplatilo mě okrást, ale mohl bych vyzradit, že to cítají ONI, ti, které jsem předtím zahlédl na hradě pána, jak hřímají o tom, že loupežnictví má být už konečně vymýceno. ALE ZATÍM NIKAM NEVYCHÁZEJTE, oznámili, PROTOŽE LOUPEŽNÍCI U CEST ČÍHAJÍ, sed'te doma, než se nám je podaří vyhubit. Mám vykřiknout: Ale pánové, já vás znám! Už jsme se viděli. Zastaví je to? Nestrhnou v ten

okamžik ze sebe loupežnický kabát, aby byl vidět na jejich košilích erbovní znak, a nevykřiknou: Máme tě, loupežníku! Navléknou na mne SVŮJ oblek a povedou mě v poutech k městu a budou vykřikovat: CHYTLI JSME HO! Lid bude jásat a blahořečit jim, přivedou mě na náměstí, postaví na lešení, lid ztichne a napjatě bude poslouchat zasvištění katovského meče. Druhý den si budou povídat: Zase popravili jednoho loupežníka. Až je pochyťají všechny, tak bude zase pokoj a my budeme moci vycházet. V noci erbovníci přes své košile opět natáhnou loupežnické hadry a vydají se zase číhat na rozcestí na ty, kteří si troufnou odejít z hřiště a courtat se volnou krajinou.

Zaparkoval jsem a vyšel do třetího patra. Šel jsem na návštěvu za filosofem Juliem Tominem.

„Ahoj,“ povídala Zdenička ve dveřích. „Julek přijde za chvíli. Pojď dál, musím se ti pochlubit, jak jsme vybudovali byt. Lukášovi jsme udělali pokoj.“ Postavil jsem se do dveří Lukášova pokoje.

„A koupila jsem svůj první gramofon v životě. Dali jsme ho taky sem k Lukášovi.“

„To je mono?“

„Jo, na víc jsme neměli peníze.“

„V bazaru jdou někdy koupit lacino i stereo.“

„Já jsem to mámě taky říkal,“ připojil se malý Lukáš.

„Ale Lukášku, vždyť víš, že tomu nerozumím,“ odpověděla živitelka rodiny posmutněle. Pak jsem měl možnost obdivovat řemeslnickou zručnost filosofa v kuchyni. Nebylo to nic moc k obdivování. Velké to nemohlo být nejen prostorem, ale také tím, že to nesmělo být nákladné. Šlo o to věci dostupné, prkýnka a staré krámy sestavit, rozřezat, natřít a upravit tak, aby byt lépe sloužil a byl pěkný a JEJICH. Studentské manželství, kdy si provizorně zařídíme klíčku, než budeme mít na nový byt a nový nábytek. Hloupé na tom bylo pouze to, že „klíčka“ se dostavila s dvacetiletým zpožděním a peníze snad ještě ani nejsou na obzoru a „studenti“ už jsou ve věku profesorů a jejich děti už jsou studenty. A zde je obdivuhodné, že lidé středního věku mají sílu studentského nadšení i za předpokladu, že to jiné už nebude. Zdenička má stále ještě možnost žít rodinu. Tomin už ne. Nejen proto, že podepsal Chartu a nikde by ho nevzali. Už před tím tu možnost neměl. Paradoxní je na tom to, že si to „zvorál“ tím, že vyznává tutéž filosofii jako režim, ale jaksi důkladněji. Někdy před dvaceti lety poslal svůj občanský průkaz na policejní strážnici s dopisem, že odmítá být nadále občanem této země, protože se tu nedodržují zákony a lidská práva. Zajímal se o indickou filosofii a chtěl se připojit ke Gándhímu, a to mu

vyneslo kriminál. Ve vězení zlobil, držel hladovku, odmítal poslušnost a byl ve stálém válečném stavu s bachaři a vedením věznice.

„Když jsem se vrátil z basy, žil jsem pět let ve stínu sebe sama. Stal jsem se tehdy sám sobě pomníkem a modlou a dlouho mi trvalo, než jsem se s tím vyrovnal,“ povídal mi v den, kdy se vrátil z basy Havel. Čekali jsme na něj u něj doma.

Ve vězení začal Tomin studovat Marxe, snad z nedostatku jiné dostupné literatury. Stal se marxistou a své věznění nedal do souvislosti s tímto německým filosofem, ale s nelidským režimem padesátých let, který Marxe citoval, ale nerealizoval. V šedesátých letech vystudoval filosofii a zaujala ho myšlenka dialogu marxistů a křesťanů a byl jeden z těch, kteří ji realizovali. Psal články, účastnil se seminářů a uvěřil v ideu, že vyznačiči Marxe i Krista mohou žít na zemi plný život, aniž by se museli vyvraždit. Měl možnost tuto myšlenku koncem šedesátých let vyložit na cestě po amerických univerzitách. Potom rok přednášel na univerzitě na Tahiti. Vrátil se v roce 1970. Známi mysleli, že zneužije v ten okamžik toho, že se v šedesátém osmém veřejně zastával komunistů. Sám nebyl ve straně, ale zastal se na veřejnosti i Gustáva Husáka, když nastoupil do funkce prvního tajemníka. Tomin, aby rozptýlil po svém návratu z Ameriky pochybnosti o svém charakteru, tak nastoupil jako strojník do elektrárny, kde byl pět let. Chtěl na své kůži vyzkoušet marxistický experiment, jestli se lze vzdělávat v rámci dělnického stavu. Pustil se do studia řečtiny a řecké filosofie a literatury a zdá se, že zvládl během pěti let u turbíny látku nejméně univerzity. Chtěl též ušetřit státu peníze. Tím vším se dostal do divného světla, protože u nás vzdělanci chodí do dělnického stavu za trest, nikoliv dobrovolně, a nikdo mu nevěřil, že žádný malér s režimem neměl. Jelikož stále zůstával optimistickým marxistou, považovali ho někteří lidé za fízla, protože neuměli pochopit smysl jeho počínání. Teď je už dva roky doma, studuje filosofii, přemýšlí a nemá možnost se čímkoliv ze svého vzdělání živit. Já ho potkal asi před půl rokem na nějaké soukromé přednášce, kdy pro pár známých překládal z řeckého textu jednu Aristofanovu hru. V ten okamžik mě na něm zaujalo všechno. Během deseti let jsem měl možnost poznávat tělo národa, poslední dva roky se seznamuji s jeho mozkem. Tak chápu i setkání s Tominem, mužem na vlastní pěst. Někdy na mne působí jako idealistický šerif z Divokého západu, který navzdory fackovanicím si bude proti všem prosazovat to, co poznal jako správné. Tím neříkám, že jsem se s ním názorově ztotožnil. Ale dělit lidi na ty, s kterými souhlasím a se kterými nesouhlasím, a podle toho se s nimi stýkat, je ponižování sebe sama.

Zdenička mlela kafe a Tomin akorát přišel. Mluví, jako by řeč odděloval po kulometných dávkách. Sedli jsme si k němu do pokoje.

„Někdo mi vyprávěl o vašich posledních potížích.“

„Ano. Dostal jsem papír, že jsem trestně stíhán.“

„To znamená, že nebudete moci zpívat?“

„To vlastně nevím. Zpívání se mi tím nezakazuje. Zadarmo mohu teoreticky zpívat dál. Tohle se týká braní odměny, i když je jasné, že jim nejde o peníze, ale o to, co zpívám.“

„Ale to je přece absurdní, abyste zpíval zadarmo. Když vykonávám nějakou práci, kterou druzí přijímají, tak mám automaticky nárok na odměnu. Obzvláště když jsou lidé vám ji ochotni dávat.“

„Jenže jsou na to předpisy a ty se nepřizpůsobují životu, ale život se musí přizpůsobovat předpisům.“

„A šlo by nějak ovlivnit to, abyste mohl zpívat?“

„To nevím. Spíš ne.“

„Napadlo někoho, že by pro vás udělal podpisovou akci?“

„Nikdo mi nic neříkal.“

„Dobře. Já jsem o tom přemýšlel. Víte, takovou věc, jako je Charta, bych neměl odvahu ani odpovědnost podniknout. I když jsem to samozřejmě podepsal a jsem dnes rád, že se to stalo. Snad skutečné události v dějinách dělají lidé bez konkrétní odpovědnosti, bez myšlenky na okamžitý důsledek. Prostě se do toho vrhnou. To, že se zákony nedodržují, jsem věděl už dávno, ale pocit, že prohlášení na tom stejně nic nezmění, by mě nikdy neinspiroval k nějaké takové obecné akci, která se neopírá o nic konkrétního. Nakonec se to ale ukázalo úspěšné. Ale tady by bylo něco konkrétního. Text bych si představoval prostý, něco jako – žádáme, aby mohl Jaroslav Hutka zpívat. To by možná stačilo. Co si o tom myslíte?“

Tomin, když mluví, tak stahuje koutky úst dolů a napíná se mu všechno svalstvo na krku. Krabatí čelo a oči za silnými brýlemi působí na první pohled trochu zle. Zatíná též pěsti a celek působí úporně a rváčsky.

„Asi kdyby se to stalo, tak by mě to potěšilo, ale nemohu k tomu nic říct. Nejenže by to bylo nevhodné a neslušné, ale možná mi to ani nepřisluší se k tomu vyjadřovat.“

„Ano. Já bych to možná udělal i proti vaší vůli, i kdyby jste s tím nesouhlasil. Jsem váš posluchač a vy jste se tím vším stal jaksi veřejným majetkem a já jako posluchač si přeji mít možnost vás i nadále poslouchat a mám právo se k tomu samostatně vyjádřit. Vyjádřit své přání, a pokud se k tomu ještě někdo připojí, dobře. Vás přímo se to netýká, ale jaksi veřejného majetku, kterým jste se skrze své zpívání stal.“

„Jistě. Taky nejde přímo o mou osobu, ale o desetiletou práci, která tady je.“

„Víte, já vám to říkám, protože nemám rád utajování. Předpokládám, že když jsem vám to řekl, že o tom budete mluvit. Takové to utajování, třeba před policií, je absurdní. Mluvím o něčem a nežádám nikoho, aby držel tajemství. Říkáte, že nevíte, že by podobná akce někoho napadla. Tedy to беру tak, že jsem autor té myšlenky, a kdykoliv autorství přiznám. Není se za co stydět ani co utajovat. A ještě jeden aspekt to má, který je pro mne stejně závažný. Že by vznikl dokument, který by mohli lidé podepsat bez nebezpečí, že přijdou o místo nebo že budou nějak postihováni.“

„To asi ano.“

Přišla Zdenička.

„Jaroslave, zůstaneš s náma na večeři?“

„Jé, já nevím. Asi ne. Slíbil jsem Daně, že se za dvě hodiny vrátím. Ona v téhle době, když jsem dlouho pryč, tak je nervózní a bojí se.“

„Ale na večeři bys mohl zůstat, ne?“ naléhala na mne.

„Tak pana Hutku nenuť.“

„Já ho nenuťím, ale jestli nezůstane, tak vařit nebudu,“ zatáhla mě do odpovědnosti za večeři rodiny.

„Tak dobře. Ale budu muset asi zatelefonovat.“

Seděli jsme v kuchyni a já se s jídlem zpozdřoval, protože jsem se pustil do monologu s plnou pusou.

„Vždycky mi bylo záhadou, jak filosof, který je člověkem bez moci a bez pozice, může jenom svými myšlenkami měnit dějiny. Vypadá to na první pohled tak, že své názory jen tak poví několika lidem okolo, a pak se podíváte na vývoj dějin a zjistíte, že celý ten fantastický aparát událostí šel pod vlivem jeho slov. A pro mne bylo vždy záhadou, kde je ta převodová páka, přes kterou se slova stanou událostmi. Ale uvědomil jsem si to nakonec na Patočkově a procesu s undergroundem. Když je sebrali, toho 18. března, tak jsem byl upřímně nešťastný, protože jsem měl pocit, že s tím nejde nic dělat. Úplná bezmoc. Mají to zavařený a nikdo jim nepomůže, protože pomoci nelze.“ Všichni se soustředěně dívali do talíře, jedli a poslouchali. Já pokračoval.

„Asi před dvěma roky jsem se setkal s Jirousem a neshodli jsme se. Nelíbilo se mi jejich sektářství a pocit vlastní vyvolenosti a myšlenka druhé kultury mi vůbec nesedla. Je jen jediná kultura. Nikoliv vytvářet kruh vyvolených, ale pokusit se ve společnosti oslovit tu část, ke které to mluví, a tím vzniká skutečný kulturní svět. Ale musí vznikat sám o sobě. Mohu volit své činění, ale už ne svět, který to má přijímat. Ale to je teď nepodstatné. Teď šlo o to, že na ně sáhli a že je sebrali a zavřeli. Byli neznámí

a specializovaný tím způsobem, že pro většinu lidí byli nezajímaví nebo odpudiví. A policie na ně měla ještě horu všelijakých věcí, se kterými ani u soudu nevyrukovala. Izolovaná chaotická parta, a já neviděl nic, co by jim pomohlo. A v této bezvýhodné situaci k tomu přišel Patočka. Nemyslím si, že by ho zaujala jejich muzika. To určitě ne, ale přistoupil k tomu jako filosof. Nahlédl problém z jiné strany a uměl vyslovit podstatu, kterou jsme sice všichni tušili, ale tak, jak jsme ji chápali, byla pro Plastiky nepoužitelná. On najednou vyslovil jednoduchý princip, zda má umělec právo na svou vlastní cestu k realizaci svého umění. A SVÝM VYSLOVENÍM ZMĚNIL SKUTEČNOST.“ Tomin se na mne díval soustředěně a vypadal to, že se mračí. Zdenička odnesla Lukášův talíř a Lukáš pod stolem do něčeho kopal.

„Jak se to pak dál konkrétně vyvíjelo, je něco jiného. Ale jde o to, že filosof vyslovil slovo, a skutečnost, ve které moc byla v převaze, se změnila tak, že moc se dostala do defenzivy. Pouze tím jeho vyslovením. A princip, který vyslovil, se najednou stal také plochou, na které se mohli setkat lidé do té doby nepřátelští anebo sobě cizí. Na tom, ZDA MÁM PRÁVO BÝT SÁM SEBOU. To byla pak i plocha, na které se mohla zrodit Charta. Pro mne je to fantastický zážitek, pocítit tak konkrétně moc slova, když je vysloví filosof.“

Všichni měli sněženo, dívali se na mne a já měl pořád skoro plný talíř. Tak jsem se do něj pustil a už mlčel. Zdenička zase umlela kávu a šli jsme si znovu sednout vedle. Ještě jsem zavolal domů.

Seděli jsme a Tomin se vrátil k problému placení za práci nemanuální. Vytáhl řecký text jakéhosi Isokrata, o kterém říkal, že to byl jeden z nejpopulárnějších pisatelů politických projevů. Sám se politikem stát nemohl, protože měl buď vadu řeči, nebo slabý hlas, takže by se na tržišti neuplatnil, nebo něco podobného. Četl mi jeho řeč o tom, kdo všechno je placený, a jak na lidi, kteří se zabývají slovem, výukou, filosofií, uměním, není obec schopna dát nějaké peníze. Problém starý dva tisíce let. Potom četl jeho jiný text, to byl projev pro jakéhosi spartského prince. Šlo o to: Spartané porazili v peloponéských válkách Athény, čímž ovládli tehdejší řecký svět a do každé obce dosadili harmoný, jakési místodržící, kteří se měli starat o pořádek. Tím se spartská šlechta zčásti rozutekla po cizích obcích a ve svých funkcích, bez dohledu a řádu své obce, začala dělat neobrotu. Spartané v tu dobu byli totálními vítězi, ale ve chvíli, kdy začali ovládat, pochopili občané jiných obcí, že jejich nadvláda je ještě blbější, než byla ta athénská. Začali se bouřit a otravovat. To Spartu oslabovalo a nutilo vypravovat pořádkové divize na uspořádání věcí v říši. Už si nepamatuji, o které město šlo, ale tam Spartané posílali divize tak dlouho, až se obyva-

telé naučili válčit a Sparťané bitvu projeli. Šlo o to, že Sparta měla vrátit území, které čtyři sta let ovládala, ale emigrace žijící v jiné obci celých čtyři sta let uplatňovala svůj nárok na to území. Došlo tedy ve Spartě ke shromáždění mužů, kteří do toho měli co mluvit, a tam také promluvil onen princ. Isokratův projev začínal složitou logikou, že když Herakles dokončil svých dvanáct prací a stal se bohem, daroval jakýmsi svým potomkům onu zem a oni byli vyhnáni a šli požádat Spartu o pomoc, a jelikož Sparta pomohla, tak MÁ NA TU ZEMI NÁROK. Zdenička se rozchechtala:

„Pořád dokola. Jako u blbejch.“

Já už jsem byl nervózní, protože Dana mě čekala doma, tak jsem se rozloučil a Tomin šel se mnou dolů, doprovodit mě k autu. Cestou povídal:

„Víte, stále přemýšlím o tom, jak definovat svobodu v Řecku. Čím tam byla a jakým způsobem zasahuje až do naší doby. Další je otázka, jakým způsobem nás osvobozuje křesťanství. Svoboda od čeho? V Indii byla svoboda pojata jako osvobození od ovoce činů. To samozřejmě neznamená, že nebudu činit razantně, ale nenechám se ovlivňovat odměnou nebo výsledkem. To je také fantastické.“

„Já jsem byl okouzlen Fillou, jeho knihou O svobodě, kterou psal na motáky v koncentračním táboře v Buchenwaldu. Vzpomněl jsem si při čtení několikrát na vás. Nejen ten fakt, že to psal v koncentráku, ale také to, že pojem svobody jde brát vývojově. Možná jenom tak se k němu dostaneme. Je to tak problematické slovo, že vlastně nevíme, co znamená. Svoboda... Kdyby někdo dokázal napsat knížku dějin svobody, to, jak byla svoboda v různých dobách chápána a pojímána, tak bychom se možná jakousi oklikou dostali k tomu, co je to svoboda.“

Tomin byl zamýšlený. Zdálo se mi, že ho můj nápad nenadchnul.

„Víte, ten Filla, když se to vezme kriticky, tak to neobstojí. Je to příliš ovlivněno svou dobou a jeho, nakonec oprávněnou, nenávistí ke všemu německému, tedy i k německé filosofii. Třeba ten názor na Kanta. To je děsné. Mě sice Kant nezaujal natolik, abych z něj mohl z paměti citovat, ale přesto. Velký filosof to byl. Ale přátelé mi říkali, že není jisté, jestli vyslovil ten názor, že svoboda je poznáná nutnost. Ale v němčině to zní takto (teď citoval německý text): ‚a to se dá také chápat, že svoboda je poznáná moje nejzazší mez, moje nejzazší nouze‘. Ten převod do češtiny nemusí být přesný. Takhle: dá se říct, že jste Havlíčka Havla nebo Sokrata zpíval z nutnosti?“

„Vlastně ano. Cítil jsem ten problém a potřebu, vlastně nutnost, a teprve když jsem se vyslovil, vyslovil z této nutnosti, tak jsem se osvobodil.“

Nezpíval jsem to z nezřízeného pocitu svobody a že si tedy zazpívám i takovou provokaci. Vyslovit to jsem cítil jako nutnost.“

„Vidíte.“

Stáli jsme v ulici, stmívalo se a byl vidět kousek kachlíčkované budovy ministerstva vnitra. Ulice byla lemována stromy a po obou stranách hustě parkovala auta. Pan Tomin zapomněl na svého psa, který se někde zatoulal. Odemkl jsem dveře od auta, ale stejně se nedokázal tak snadno odpoutat od rozhovoru.

„Víte, pane Tomin, stejně jsme v podivné situaci, tady v Čechách. Během poslední doby tady vznikla vrstva dá se říct svobodných lidí. Je to sice za cenu ztráty možnosti veřejné realizace a ztráty výhod, které stát dává, ve společenském měřítku je to pád na dno, ale za cenu svobody. Duchovní svoboda, kterou nemají ti, kteří jsou u moci. Nezávislost rozhodnutí, čemu budu věnovat svůj život. A tím pádem uvědomění si základních hodnot všech věcí a smyslu kultury a jejího obsahu. To je úžasný vklad pro budoucnost.“

„Jistě. To je fantastické. Když přemýšlím nad svým marxismem, tak i to tam nacházím. Víte, to byl úžasný myslitel, ale co se z něj zná a co se cítuje, to je tak pranepatrný zlomek. Co z něj vlastně zbylo? V Kapitálu se zamýšlí – nečetl jste ho?“

„Ne, nečetl.“

„Jak to vysvětlit? Kapitalista vlastní fabriku, zaplatí za suroviny, za energii, za stroje, za lidskou práci, a přesto mu zbyde něco navíc. Ta nadhodnota. Marx se zamýšlí, jak je to všechno možné a komu vlastně ty peníze patří. A dochází k tomu, že ta fantastická záležitost, která umožňuje vznik nadhodnoty, je lidská práce, a tak dochází k tomu, že nadhodnota patří těm, kteří ji tvoří, pracujícím.“

„A není v tom trochu takové té domovnické závisti, že někdo má a někdo ne, a tak to vyrovnáme tím, že mu to sebereme? Ta věc se znárodněním se vždy komentuje tím, že kapitalista žil v přepychu, a ukazuje se na děvky a chlast a kdoví co a nikde se neřekne, že to také mohl vytvořit svou šikovností a organizačním talentem.“

„Ale o tom není nikde v Marxovi slovo. Dokonce mluví o tom, že kapitalista je svým vlastnictvím tak posedlý, že žije skromně a dře od rána do večera a sám pro sebe si ani nebere, že to všechno zase investuje do chodu podniku. Ono se to nedá tak jednoduše na ulici vysvětlit, obzvlášť když ještě spěcháte, ale mě fascinuje to, kolik z něj zbylo, jak je to pranepatrné procento, a je pro mne otázka, jestli se dá ještě vůbec mluvit o marxismu.“

„Když si proberu to, co znám z folkloru a z obrození a vůbec, mám pocit, že náš národ je konzervativní a zůstane jím. To nejde během nějaké generace vymýtit. Proto zde neměli šanci revolucionáři jako Sabina.“

„Víte, že Sabina byl konfident?“

„Ne, to nevím. Prostě se sem nehodil a i Havlíčkův radikalismus byl konzervativní. Proto si myslím, že vyhrál Masarykův realismus, a proto si myslím, že dnešní moc to musí u lidí prohrát. I když se Marxem ohánějí, způsob života je děsivý, konzumentský a požívačný, získávání přepychu a výhod, a zatahují do toho i společnost, ale ti, kteří se obrodili jenom na kultuře, v tom nemohou najít naplnění. Jeden ze způsobů, jak se dnešku úspěšně a citelně vzepřít, je být slušný, nekrást, nelhat a tak. Prostě nebýt takový, jakým by mě ta moc chtěla mít.“

„Víte, takhle jsem o tom nepřemýšlel, možná na tom něco bude.“

„Potíž je, že nelze udělat průzkum a zjistit, jak je to s lidmi, jaká je míra morálnosti, ale předpokládám, že když tomu bylo po staletí, že to nemůže hned tak vymizet. Má to mnoho negativních aspektů, jako každý konzervativismus, ale dnes by se mohl projevit pozitivně a jaksi záchranně.“

Možná jsem kecal a možná jsem říkal jenom svůj sen.

„No nic. Jedťe, pane Hutka, ať nemá Daniela strach. Budu o tom přemýšlet a ještě si o tom někdy můžeme popovídat.“

Nastartoval jsem a odejel. Jel jsem domů se svědomím opozdilce.

srpen 1977

Zpívat v Čechách není jen tak. Je k tomu potřeba zbrojní pas. A je důvod. Aby to totiž nedopadlo jako 14. srpna u Domažlic. Sjel se tam nevelký houftec těch, kteří byli rozhodnuti žít si doma po svém. U ostatních domácích převládl názor, že se nám nepodaří prosadit si své, že je nutno přizpůsobit se vůli cizinců, ustoupit a udělat kompromis. Ti k Domažlicím nejeli. Přijeli ti, kteří kdesi v sobě byli odhodláni žádat a hájit své. Pak přijeli oni. Cizinci v cizáckém odění. Přijeli, protože cítili kořist. Sešikovali se do pevných útvarů, rozhodnuti zaútočit. Žádající, aby se houftec vzdal. Houftec odmítá, protože s těmito cizinci není domluvy. Zase by nás podvedli. Jana nám zabili. Pozvali si ho, a už ho nevrátili. Ale je jich přesila. Je bláznovství se do něčeho pouštět. Vtom se ozval první hlas. Čistý jako to, proč se sem lidé ze všech stran sjeli. Přidaly se další a do řad násilníků udeřil chorál. Opancéřovaní poslové neomylnosti, kteří přišli ohněm a železem sdělit své stanovisko, znejistěli. Řady se bortily a železné pány popadla panika. Cizáci se dali na útek. To se stalo u Domažlic 14. srpna 1431. První zpívaná bitva v dějinách. Husiti vyhráli. Pan kardinál ztratil klobouk a křížáci pověst.

Před jedenácti lety jsem začal psát písně, a když jich bylo víc, začal jsem je i zpívat. Vypískán jsem byl jen jednou. Na Silvestra, kterým začínal rok 1968. Před půlnocí jsme byli s Vládou Veitem dovezeni do později slavného sálu Čechie v Libni. Sál bouřil a až po vypískání jsme zjistili, že němčinou. Moc jsme se smáli a nedošlo nám, že ten rok pěkně začíná. Smáli se i všichni domácí. Všem bylo tehdy nějak radostněji. Zařizovali jsme se doma po svém.

Málem jsme o své doma přišli. Přijeli cizinci se zbraněmi, vůdce pozajímali, inteligenci vyhnali za hranice a lid pobíjeli. Začali nám tu mluvit německy a mysleli, že to vydrží. Zimní král se po benešovsku ztratil. Lid byl donucen věřit pod jednou a ne pod druhou, i když v toho samého pána boha. Kdo přežil, musel na nové pány pracovat. Ti se nastěhovali do paláců a už se o nic nezajímali. Od toho byla inkvizice v civilu i v kutnách. Lidi si při povinné práci zpívali, aby jim temná staletí trochu utíkala a aby úplně nezapomněli. Inkvizice šmejdila okolo a zlobila se: „Zpěváci, neužívejte svých vlastních sbírek a písní, nýbrž jen knížek a sbírek od církevní vrchnosti schválených a doporučených. Nehledě k tomu, že ony bývají mnohdy obsahem závadny – modlitby a písně od církve potvrzené právě schválením vrchního pastýře větší působnosti nabývají, jelikož, abychom tak řekli, plynou pak z úst církve.“